

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 3, p. 685-700, March 2013

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER 4. VE 5. SINIF ÜNİTE
KAZANIMLARI İLE DERS KİTAPLARI HAZIRLIK VE
DEĞERLENDİRME SORULARININ BİLİŞSEL, DUYUŞSAL VE
PSİKOMOTOR HEDEFLER AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI***

*COMPARING THE PRIMARY SCHOOL SOCIAL STUDIES FOURTH AND
FIFTH GRADES UNIT ACQUISITIONS AND PREPARATORY QUESTIONS
AND ASSESSMENT QUESTIONS IN TERMS OF COGNITIVE, AFFECTIVE
AND PSYCHOMOTOR AIMS*

Bilim Uzmanı Cem KAYHAN

Niğde Konaklı Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Yrd. Doç. Dr. Halil TOKCAN

Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD

Abstract

The purpose of this study, to determine coincide with whether primary school fourth and fifth grade social studies unit acquisition and textbooks' preparatory and assessment questions in terms of cognitive, affective and psychomotor aims. In this study, fourth and fifth grade social studies textbook, preparatory and assessment questions were analyzed which was accepted by Turkish Ministry of National Education Board of Education for 2005 to 2012. The

* Bu Çalışma Cem Kayhan'ın "İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Ünite Kazanımları ile Ders Kitapları Hazırlık ve Değerlendirme Sorularının Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Hedefler Açısından Karşılaştırılması" (2010) adlı çalışmanın bir bölümünden oluşturulmuştur.

results of the analysis, 78% of the fourth grade acquisitions are placed in cognitive domain, 20% of them are placed in affective domain, and 2% of them are placed in psychomotor domain. In fifth grade acquisitions, 78% of them are placed in cognitive domain and 22% of them placed in affective domain. Preparatory and assessment questions in fourth and fifth grade textbook, especially in affective domain were not coherent with acquisitions. 4% of the preparatory questions were affective in fourth grade, 7% of the preparatory questions were affective in fifth grade; 8% of the assessment questions were affective in fourth grade and 3% of the assessment questions were affective domain in fifth grade in Turkish Ministry of National Education Social Studies Textbook. Written by Kolukisa, Oruç, Akbaba and Dündar (2008) fourth grade social studies textbook include questions related to affective domain as it should be (21% of the preparatory questions were affective domain and 15% of the assessment questions were affective domain). Written by Gülcan, Bayram, Kılıç, Karakaya ve Midilli (2008) fifth grade social studies textbook include questions related to affective domain was wrong (9% of the preparatory questions were affective and 4% of the assessment questions were affective. Namely, preparatory and assessment questions in textbooks were not coherent with acquisitions in social studies programme as taxonomically. When it is considered these findings, textbook writers should take into account to be textbooks preparatory and assessment questions coherent with unit acquisitions as taxonomically.

Key Words: Social studies, taxonomy, cognitive aims, affective aims, psychomotor aims, acquisition

Öz

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4. ve 5. Sosyal Bilgiler ünite kazanımlarıyla, ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler açısından örtüşüp örtüşmediğini belirlemektir. Araştırmada bu amaçla Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf kazanımları ile Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2005-2006 yılından itibaren 5 yıl süreyle okutulması kararlaştırılan (2011-2012 yılına kadar) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı hazırlık ve değerlendirme soruları analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda 4.sınıf kazanımların % 78'i bilişsel gruba, % 20'si duyuşsal gruba ve % 2'si psikomotor alana girdiği, 5. sınıf kazanımların ise % 78'i bilişsel, % 22'si duyuşsal alana girdiği görülmüştür. MEB'e ait 4. ve 5. sınıf ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının özellikle duyuşsal alanda kazanımlarla örtüşmediği (MEB 4. sınıf hazırlık soruları %4 duyuşsal, 5. sınıf %7 duyuşsal ve değerlendirme soruları 4. sınıf %8 duyuşsal, 5. sınıf %3 duyuşsal); Kolukisa, Oruç, Akbaba, Dündar, (2008) tarafından hazırlanan özel yayınevine ait 4. sınıf ders kitabında duyuşsal alanla ilgili sorulara yeterli oranda yer verildiği (hazırlık soruları %21 duyuşsal ve değerlendirme soruları %15 duyuşsal); Gülcan, Bayram, Kılıç, Karakaya ve Midilli (2008) tarafından hazırlanan özel yayınevine ait 5. sınıf ders kitabında ise duyuşsal alanla ilgili sorulara yeterli oranda yer verilmediği (hazırlık soruları %9 duyuşsal ve değerlendirme soruları %4 duyuşsal) yani ders kitabındaki hazırlık ve değerlendirme sorularının

programda yer alan kazanımlarla taksonomik olarak örtüşmediği görülmüştür. Bu bulgular dikkate alındığında ders kitapları hazırlanırken Ders kitapları hazırlık ve ünite değerlendirme sorularının ünite kazanımları ile taksonomik olarak örtüşmesine dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Taksonomi, Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Hedefler, Kazanım

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, dünyada bilim ve teknoloji baş döndürücü bir hızla gelişmiştir. Bu gelişmeyle birlikte, ülkeler ekonomik ve toplumsal dönüşümleri yaşamışlardır. Bu dönemde, ülkelerin zenginlik ölçüleri de değişmiştir. Önceden doğal kaynaklara dayalı olan zenginlik ölçüsü, sonradan bilgi birikimi ve bilginin teknolojiye dönüşmesi ile eğitilmiş nitelikli genç nüfus olarak değişmiştir. Dünyada; bilgi birikiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasını, eğitim politikalarının belirlenmesini ve eğitimin toplumsal, ekonomik ve siyasal işlevlerinin gerçekleştirilmesini, ülkelerin eğitim sistemleri üstlenmiştir. 1970'li yıllardan itibaren, eğitim politikaları sık sık değişmiş, eğitim sorunlarına yeterli çözüm üretilmemiş, bunların sorumlusu olarak da, eğitim sistemleri gösterilmiş, ezbere dayalı ve yaşamdan kopuk eğitim, öğrenilmiş çaresizlik hâline dönüşmüştür. Ancak; var olan eğitim düzeyinin, geçmişte eğitimle ilgili belirlenen politikaların ve uygulamaların bir sonucu olduğunu düşünürsek gelecekteki eğitim düzeyinin belirlenmesinde, bugün alınacak kararların, yapılacak uygulamaların, yaklaşım ve anlayışların etken olacağı unutulmamalıdır (Erkul, 2008, s.91).

Toplumlar insanlarında geliştirmek istedikleri özellikleri eğitim programları aracılığıyla belirler ve bu programları okullarda uygulayarak bu özellikleri kazandırmaya çalışırlar. Yaşamın her alanında yaşanan değişimler toplumların insanlarında görmek istedikleri özelliklerin de değişmesine neden olur ve sonuçta eğitim programlarının da sürekli gelişerek değişmesi gereğini ortaya çıkarır. Günümüzde büyük bir hızla artmakta olan bilgi, gelişen teknoloji ve ilerleyen toplumun sürekli yenilenen gereksinimleri, insanların eğitim yaşamında da değişen durumlara göre program gereksinimini arttırmaktadır (Sözer, 1998).

İletişimde, bilim ve teknolojiye, küresel boyutta çok hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde, nitelikli bireylere duyulan gereksinim giderek artmaktadır. Toplumların nitelikli insan gücü talebi ancak nitelikli bir eğitimle sağlanabilmektedir. Nitelikli bir eğitim ise, önce amaçların belirlenmesini, bu amaçları gerçekleştirebilecek öğretim programının hazırlanmasını, sonra da hazırlanan programın uzman öğreticiler tarafından uygulanarak amaçların öğrencilere kazandırılmasını gerektirmektedir.

Demirel (2004, s.5), program geliştirmeyi “eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü” olarak tanımlamaktadır. Bu yönüyle bir program geliştirilirken programdaki bütün unsurların dikkate alınarak düzenlenmesi ve uygulama sonuçlarına göre geliştirilmesi

gerekmektedir. Öğrenmeye ilişkin niçin, ne, nasıl ve ne kadar sorularına verilecek cevaplar programın öğeleri olan amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin birbiriyle ilişkili olarak geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

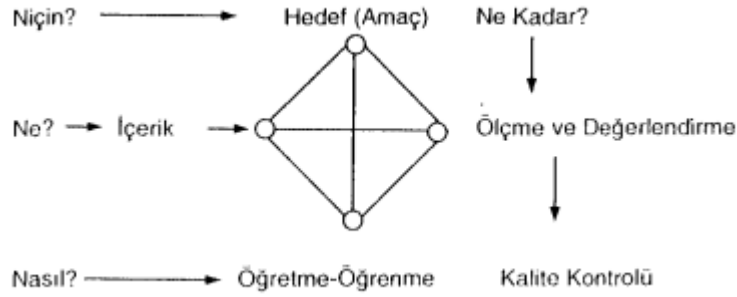
Son yıllarda program geliştirme çalışmalarını etkileyen yeni bir gelişme olarak yapılandırıcılık Türk eğitim sistemini de etkilemiş ve bu anlayış doğrultusunda MEB ilköğretim ve ortaöğretim ders programlarını 2005 yılından itibaren kademeli olarak değiştirmiştir.

Yapılandırıcı teori, dışarıda bir yerde öğrenenden bağımsız bir bilginin olmadığını, sadece öğrenirken kendi kendimize yapılandırdığımız bilginin var olduğunu savunur. Geleneksel eğitim anlayışını biçimlendiren pozitivist felsefe, bilginin nesnel olduğunu kişinin dışında oluştuğunu ve keşfedilerek ortaya çıkarıldığını savunmaktadır. Bu felsefenin yönlendirdiği eğitim anlayışında bilginin kitaplara yerleştirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenmiştir. Ancak 21.yüzyılda ortaya çıkan ve yayılan yeni paradigma, bilginin keşfedilmediğini, yorumlandığını; ortaya çıkarılmadığını oluşturulduğunu yani kişi tarafından yapılandırıldığını savunmaktadır. Bilgi kişinin dışında değildir. Yani nesnel değil öznel. Bilgi kişinin kendi deneyimleri, gözlemleri, yorumları ve mantıksal düşünceleri sonucu oluşur. Yapılandırıcılık, öğrenenin bilgiyi bireysel ve sosyal olarak kendisinin oluşturduğunu kabul eder. Öğrenciler kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler (Özden, 2005).

Sosyal Bilgiler öğretimi, geçmişten bugüne farklı felsefi akımların, öğrenme-öğretme yaklaşımlarının etkisinde kalmıştır. Teknolojik gelişmeler ve küresel sorunlara karşı alınacak ortak beşeri tavırlar Sosyal Bilgiler programlarının yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Küreselleşme ile birlikte uluslar, kendi ulusal kültürlerinin zenginliğini ve insanlığın ortak mirasına katkılarını daha fazla vurgulamaya başlamıştır. 2005 Sosyal Bilgiler programının temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir. Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programı öğrenciyi sosyalleştirmenin yanı sıra, öğretmen ve öğrencinin birlikte hayal gücü ve yaratıcılık becerilerini geliştirmelerini amaç edinmiş görünmektedir (Ata, 2006).

Okullarda uygulanarak öğrencilere kazandırılması düşünülen programda yazılı amaçlara ulaşılma derecesi ölçülüp değerlendirilerek program eksiklikleri tamamlanıp geliştirilebilmektedir. Yaşar (2005, s. 341) “sürekli değerlendirmeler sonucu gerekli iyileştirmeler yapılırsa programın işlevselliğinin arttırılabileceğini” belirtmektedir. Bu nedenlerle Sosyal Bilgiler Ders kitapları Sosyal Bilgiler Hedeflerine ulaşılmasında önemli bir araç olacaktır.

Hedef boyutunda bireyleri niçin, neden eğitiyoruz sorularına cevap aranması gerekmektedir. Hedef kavramı yetiştirilen insanda bulunması uygun görülen, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikte istendik özellikler olarak tanımlanabilir (Demirel, 2009: 37).

Şekil 1: Program Geliştirme Sürecinde Yeralan Öğeler (Demirel, 2009: 37)

Hedefler genelden özele doğru 3 gruba ayrılmaktadır. Bunlar (Sönmez, 2008: 30):

1. Uzak Hedef
2. Genel Hedef
 - a. Eğitimin Genel Hedefleri
 - b. Okulların Genel Hedefleri
3. Özel Hedef

Öğretme-öğrenme ve ölçme özellikleri birbirinden farklı olan bu hedefler üç davranış alanında toplanabilir. Bu alanlar (Senemoğlu, 2009: 403; Kaptan, 1999: 22):

1. Bilişsel Hedef (Zihinsel yönü ağır basan)
2. Psikomotor Hedef (Sinir-kas koordinasyonu ile beceri şeklinde ortaya çıkar)
3. Duyuşsal Hedeflerdir. (Duygu, Düşünce ve tutumlarla ilgili)

Bu üç basamak ayrıca planlı ve kontrollü davranış değiştirme sürecinde bireylere kazandırılmalıdır (Kaptan, 1999: 22).

Sönmez (2008: 34) bilişsel alanı, öğrenilmiş davranışlardan zihinsel yönü ağır basanların kodlandığı alan olarak tanımlamıştır. Örneğin sosyal bilgilerde "Türkiye'nin komşularıyla ilgili temel ilişkilerini açıklayabilme, temel ilkeleri Türkiye'nin belli başlı toplumsal olgularını açıklamada kullanabilme, ilimiz, bölgemiz ve yurdumuzla ilgili bellibaşlı olguları analiz edebilme, Türkiye'nin komşularıyla olan bellibaşlı toplumsal olguların çözümü için yeni yollar önerebilme" gibi hedeflerde zihinsel etkinlikler daha baskındır (Sönmez, 2008: 34-35).

Bloom, Engelhart, Furst, Hill ve Krathwohl (1956) bilişsel alanın hedef düzeylerindeki farklılıkları sistemli bir şekilde çalışarak, aşamalı bir sınıflama oluşturmuşlardır. Literatürde Bloom Taksonomisi olarak bilinen bu sınıflama, bilişsel alan hedeflerini altı düzeye ayırmaktadır. Bu altı hedef düzeyi, anahatlarıyla Tablo 1'de verilmiştir (Aktaran, Senemoğlu, 2009: 404).

Tablo1: Bilişsel Alanın Düzeyleri, Her Düzeyin Kapsadığı Bilişsel Ürünler ve Hedef Örnekleri

Düzyey	Bilişsel Ürün	Örnek
Bilgi (Bilme) (Hatırlama)	Terim, olgu, alış, yönetim ve sıra, sınıflama, ölçüt, yöntem, ilke ve genelleme, kuram ve yapıları tanıma ve hatırlama şeklindeki bilişsel yeterliliklerini kapsar.	Hedef: Okulöncesi eğitimle ilgili temel kavramları bilme. Bu düzeyin hedef davranışları bilgiyi derste ya da kitapta geçen biçimleriyle verme (yazma/söyleme, tanımlama, listeleme, gruplama, seçip işaretleme vb.)
Kavrama	Çevirme: Bir bilgi bütünü bir başka şekilde ifade etme. Örneğin, bir metni grafik olarak ifade etme, bir grafiği sözle açıklama, bir problemi formülle ifade etme, bir denklemleri sözle açıklama vb. Yorumlama: Bir bilgi bütünü kendi ifadesiyle anlatma, açıklama, metni özetleme, örnek verme, neden-sonuç ilişkilerini, benzerlik ve farklılıkları bulma; anafikri ve yan fikirleri bulma vb. Öteleme: eldeki verilere dayalı olarak geleceği ve aradaki öğeleri, boşlukları, kestirme. Örneğin; bir düşünce yazısına önce gelmesi gereken paragrafı kestirme, sonra gelmesi gereken paragrafı kestirme, bir olayın sonrasını ve öncesini kestirme.	Hedef: Okulöncesi eğitimin çocuğun tüm gelişimlerine etkisini yorumlayabilme. Bu düzeyde, çevirme basamağının davranışları, formülü, grafiği sözle açıklama, sözlü açıklamaları şematize etme vb. yorumlama basamağının davranışları; derste ya da kitapta geçen ifadelerle değil, kendi ifadeleriyle tanımlama, açıklama, gerekçeyi belirleme, örnek verme, benzerlik ve farklılıkları belirleme, bilgiyi değişik biçimde organize etme, özetleme, ana ve yan fikirleri bulma vb. Öteleme basamağının davranışları; tahmin etme, eldeki verilere göre bilgiyi geçmişe ve geleceğe uzatma vb. davranışlardır.
Uygulama	Kuralları, yöntemleri, ilkeleri yeni durumlarla kullanma	Hedef: Verilen belli özelliklere sahip bir anaokulunda kullanılmak üzere ilkelere uygun bir günlük plan hazırlayabilme (Bu düzeyin hedef davranışları, yeni bir probleme uygun ilkeyi seçme; düzenleme; üretme; gösterme; çözme, kullanma; işleme, hesaplama; hazırlama gibi sözcüklerle ifade edilecek davranışları kapsar).

Analiz	Bir bilgi bütünü onu oluşturan öğelere, öğeler arasındaki ilişkilere ve bütünü oluşturan örgütleme ilkelerine ayırıştırma	Hedef: Anaokulunda uygulanmak üzere hazırlanmış bir günlük planın dayandığı felsefi temelleri analiz edebilme (Bu düzeyin hedef davranışları alt kategorilere ayırıştırma; öğeleri belirleme; alt öğelere ayırma; öğeler arası ilişkileri bulma, temellerini belirleme vb, davranış ifadeleridir).
Sentez	Özgün bir ileti meydana getirme; özgün bir plan ya da işlemler takımı oluşturma; özgün bir soyut ilişkiler takımı (model ya da kuram) önerme	Hedef: Okulöncesi eğilimde kullanılmak üzere özgün bir eğitim modeli önerebilme (Bu düzeyin hedef davranışları; özgün kategori oluşturma, özgün kompozisyon oluşturma, yaratma, özgün olarak düzenleme; özgün olarak planlama vb. ile ifade edilen davranışlardır).
Değerlendirme	İç ölçütlere ve dış ölçütlere göre ürün hakkında karar verme	Hedef: verilen bir okulöncesi eğitimde kullanılmak üzere hazırlanmış planı, okulöncesi eğitim ilkelerine göre eleştirebilme. (Bu düzeyin hedef davranışları; eleştirme, sınırlılıklar, üstünlükleri hakkında yargıda bulunma; zıtlıkları belirlemelerle karşılaştırarak bir sonuca vurma vb. ile ifade edilen davranışlardır).

Kaynak: Senemoğlu, 2009: 405-406

Duyuşsal alan insanın duygularını içeren davranışları ifade eder. Daha geniş bir deyişle; insana kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlaki kurallar, istek ve arzular, güdüler, yönelimler duyuşsal alanın kapsamına girer. Kişi belli nesne ya da olgulara karşı sürekli ilgi gösterebilir. Onlara karşı kararlı bir tutumu vardır ve değerler sistemi geliştirir (Sertçelik, 2007: 10-11).

Bu alan da, bilişsel alan gibi kendi atasında aşamalı olarak sıralanmıştır; fakat bilişsel alanın bilgi basamağında sayılabilecek bazı öğeler olmadan, duyuşsal alandaki özellikler gerçekleşmeyebilir; çünkü bilmediğimiz bir nesneye, olguya karşı herhangi bir sevgi, nefret, korku vb. gibi duyuşsal bir tepki gösteremeyiz. Göstersek bile bu tepkiler süreklilik kazanmayabilir. Bir anlık bir ilgi, tutum, değer vb. bu basamakta söz konusu değildir (Sönmez, 2008: 42).

Duyuşsal davranış eğitimde oldukça önemli bir yer tutar. Çünkü devlet eliyle yürütülen eğitim devletin devamını sağlayacak nitelikte etkin vatandaş yetiştirme amacındadır (Sertçelik, 2007: 10-11).

Tablo2: Duyuşsal Alan Taksonomisinin Düzeyleri, Her Düzeyin Kapsadığı Duyuşsal Ürünler ve Hedef Örnekleri

Düzyey	Duyuşsal Ürün	Örnek
Alma	Almanın üç alt basamağı; farkında olma, almaya açıklık ve belli bir şeye dikkatini yöneltmedir. Dinlemeye isteklilik açıklık vb. bu düzeyin öğrenme ürünleridir.	Hedef: Fen bilgisi dersinde dikkatini konuya yöneltme
Tepkide Bulunma	Tepkide bulunma üç alt düzeyi kapsar: Bunlar; uysal davranma karşılık vermeye isteklilik, karşılık vermekten tatmin olmadır. Uysal olma, katılımını sürdürmede istekli olma, bir işi yapmaktan zevk alma gibi özellikler bu düzeydeki öğrenme ürünüdür.	Hedef: Fen Bilgisi dersinde sorulara cevap vermeye ve soru sormaya istekli olma
Değer Verme	Bu basamağın alt basamakları; bir değeri kabullenme, bir değeri tercih etme ve bir değere adanmadır.	Hedef: Fen Bilgisi ile ilgili kaynakları okumaya öncelik verme Televizyonda fen bilgisi ile ilgili programları kaçırmadan izleme Boş zamanlarında fen bilgisi ile ilgili deneyler yapma
Örgütlenme	Bu düzeyin alt basamakları; yeni değeri kendi değerleriyle uyumlulaştırma ve değer sistemine kalmazdır. Bu basamakta birey, yeni değerlerle kendi değerlerini bütünleştirerek bir değer sistemi oluşturur.	Hedef: Fen bilimlerine duyulan ilgi nedeniyle ten eğilimli bir değerler sistemine doğru ilerleme
Kişilik Haline Getirme (Nitelendirilmişlik)	Bu düzeyin de kandı içinde iki alt basamağı vardır, Bunlar; değeri davranış ölçütü haline getirme ve kişiliğinin bir parçalı haline getirmedir. Her koşulda odun vermeden benimsediği bu değere uygun davranma, uzun dönemli sahiplenme	Hedef: Kendilerine fen bilimleri ile ilgili alanlara katkı getirecek bir hayat yolu seçme

Kaynak: Senemoğlu, 2009: 407

Kişinin fiziğini kullanarak yapmış olduğu öğrenilmiş davranışlar, Devinişsel alan kapsamına girer. Elimiz sobaya değdiğinde hemen elimizi çekeriz. Elimiz bu davranışı otomatik olarak yapar. Bu tür davranış fizikidir ama öğrenilmiş değildir. Oysa tansiyon ölçecek bir kişi önce doğru kola tansiyon aletini yerleştirir, dikkatlice manşonu şişirir, steteskopu kulağına yerleştirir, yavaşça manşonu indirir ve gelen atım seslerini duyarak, tansiyon ölçme işlemini gerçekleştirir. Bu davranış öğrenilmiş ve

süreklidir. Bu şekilde öğrenilmiş davranışların girdiği alana “Devinişsel Alan” denir (Sertçelik, 2007: 15).

Bu beceriler de diğer alanlarda olduğu gibi aşamalı şekilde sıralanmıştır. Sosyal bilgiler dersinde “harita, kroki, plan çizme, anket uygulama, yaka incelemesi yapma, görüşme yapma “ gibi etkinlikler devinişsel alanın kapsamı içindedir. Bu alan bilişsel ve duyuşsal alanla iç içedir. Ayrıca kişi, bu alanla ilgili davranışları çeşitli düzeylerde öğrenebilir. Bu davranışlar “eline aldığı kumaşın kalitesini söyleme, dikiş makinesini dikişe hazırlama, kalıp hazırlama, kalıbı kumaşa yerleştirme, giysiyi makinede çekme” gibi basitten karmaşığa, kolaydan zora, bir organın hareketinden daha çok organın koordineli hareketine doğru aşamalı olarak sıralanabilir. Kişi bu davranışları taklit ederek gösterebilir. Daha ileri düzeyde onları otomatik olarak yapabilir. En üst düzeyde ise, kişi etkili ve verimli yeni bir davranış örüntüsü gösterebilir (Sönmez, 2008: 47).

Tablo3: Psikomotor Alan Taksonomisinin Düzeyleri, Her Düzeyin Kapsadığı Duyuşsal Ürünler ve Hedef Örnekleri

Düzyey	Psikomotor Ürün	Örnek
Algılama	Bu basamakta bireyin, bir işi ya da eylemi gerçekleştirmeden önce onun nasıl yapıldığını gözlemesi, izlemesi, duyu organları ile algılaması durumu söz konusudur.	Bir enstrümanla çalınan basit bir ritmi algılayabilme Motorun bozulduğunun farkına Varma Yemeğe lezzet vermek için yiyeceğin tadını kontrol etme
Kurulma	Bu basamakta birey bir hareketi veya beceriyi gerçekleştirmeden önce, o hareketi en doğru ve ideal biçimde yerine getirmek için vücudunu veya belirli organlarını hazır duruma getirir. Bu duruma hazır bulunuşluk durumu da denir.	Bir müzik eserini icra etmek için nota bilgisine sahip olma 10 parmak klavye yazmak için elleri klavyeye uygun biçimde yerleştirme. Diş fırçalamaya istekli oluş
Kılavuzlanmış Faaliyet	Burada kişi söz konusu bir beceriyi ya da işi tek başına yapmada tam donanımlı ve yeterli değildir. Bu yüzden, bir öğretici veya kılavuz yardımına gereksinim duyar ve eylemi onun kılavuzluğunda gerçekleştirir.	Öğretici yardımıyla sırt üstü yüzme Öğretmenin kılavuzluğunda karakalem resim yapma Golf vuruşunu gösterildiği gibi yapma
Mekanizma	Bu basamakta birey artık birinin yardımına ihtiyaç duymadan beceriyi rahatlıkla yerine getirebilir ve kendine güven geliştirmiştir.	Kimsenin yardımı olmadan on parmak yazı yazabilme Bir kılavuza ihtiyaç duymadan araba kullanabilme Verilen bir durumda dikiş makinasını düzgün olarak

		kullanabilme
Beceri Haline Getirme	Kişi bu basamakta söz konusu beceriyi veya işi rahatlıkla ve kimsenin yardımı olmadan yapabilme yanında, en kısa sürede, en az enerji harcıyarak ve seri biçimde yapabilmektedir.	Temel etek kalıbını en kısa zamanda ve hatasız çıkarabilme Otomobili kurallara uygun kullanabilme Elektronik bir aracı hızlı ve doğru olarak onarma
Uyum (Duruma Uydurma)	Bu basamakta kişi önceden elde ettiği beceri ve deneyimler yardımıyla yeni karşılaştığı bir hareketi veya beceriyi fazla zorluk çekmeden yerine getirir. Burada olumlu bir transfer söz konusudur.	İlk kez gördüğü bir yüzme stilini zorlanmadan yerine getirme Yeni karşılaştığı bir bilgisayar programını zorluk yaşamadan kullanma Tenis oyununu rakibin stiline göre uyarlama
Yaratma	Kişi önceki basamaklardaki bilgi, beceri ve deneyimlerinde yararlanarak bir beceri veya faaliyet alanında kendine özgü yeni bir ürün ortaya koyar.	Halk oyunlarında yeni bir figür geliştirme Kendine özgü bir mobilya tasarımı yapma Artistik buz patinajında özgün bir yorum yaratabilme

Kaynak: Senemoğlu, 2009; Sönmez, 2009; Demirel, (2009).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. kazanımları ile ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler açısından örtüşüp örtüşmediğini belirlemektir. Bu bağlamda hem 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programındaki kazanımlar hem de ders kitaplarında yer alan hazırlık ve değerlendirme soruları bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanlar esas alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada bu amaca bağlı olarak “İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ünite kazanımları ile ders kitapları hazırlık ve değerlendirme soruları bilişsel, duyuşsal ve psikomotor açıdan örtüşmekte midir?” problemine cevap aranmıştır. Bu probleme ilişkin aşağıdaki alt problemler de incelenmiştir:

1. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar ile MEB ve Özel Yayınevlerine Ait Ders Kitabı Hazırlık Soruları Bilişsel Duyuşsal ve Psikomotor Açıdan Örtüşmekte midir?

2. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar ile MEB ve Özel Yayınevlerine Ait Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Bilişsel Duyuşsal ve Psikomotor Açıdan Örtüşmekte midir?

3. 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar ile MEB ve Özel Yayınevlerine Ait Ders Kitabı Hazırlık Soruları Bilişsel Duyuşsal ve Psikomotor Açından Örtüşmekte midir?

4. 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kazanımlar ile MEB ve Özel Yayınevlerine Ait Ders Kitabı Değerlendirme Soruları Bilişsel Duyuşsal ve Psikomotor Açından Örtüşmekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmanın verilerinin elde edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkındaki bilgileri içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu yöntem uygulanırken öncelikle dokümanlar okunarak ortaya çıkan bilgiler kodlanmakta, daha sonra kodlanan dokümanlar bir araya getirilerek içeriden çalışma kapsamında verilecek sonuçlar çıkarılmaktadır (Yılmaz ve Morgil 1999).

Bu yöntem uygulanırken öncelikle Talim Terbiye Kuruluna ait 4. ve 5. sınıf programında yer alan kazanımlar ile Talim ve Terbiye Kurulu onaylı 4. ve 5. sınıflara ait MEB ve özel yayınevlerinin yayınladıkları Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenmiş ve bunların taksonomik açıdan karşılaştırması yapılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini MEB (Tekerek ve diğerleri İlköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2008); Karagöz ve diğerleri 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (2008); yayınları ile özel yayınevlerine ait (Kolukisa, Oruç, Akbaba, Dündar (2008) İlköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve Gülcan, Bayram, Kılıç, Karakaya ve Midilli (2008). İlköğretim 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitapları oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma için gerekli olan veriler Talim Terbiye Kuruluna ait 4. ve 5. sınıf programında yer alan kazanımlar ile 4. ve 5. sınıflara ait MEB ve özel yayınevlerinin yayınladıkları Sosyal Bilgiler ders kitaplarından yer alan hazırlık ve değerlendirme soruları analiz edilerek elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlar ile örnekleme alınan ders kitabındaki hazırlık ve değerlendirme soruları önce araştırmacılar tarafından tek tek incelenmiş bunlar taksonomik açıdan sınıflanmış daha sonra veriler iki uzmana gönderilmiş iki uzmanın bağımsız görüşü alınmıştır. Araştırmacı ve uzmanlar tarafından aynı sınıflanmış maddeler kabul edilmiş, üzerinde birlik sağlanamayan maddelerde ise farklı olarak son bir uzmanın görüşü alınmış ve çoğunluğun kararına göre bunların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara göre

sınıflaması yapılmış ve tablo 4 ve 5'teki gibi veriler % ve f olarak tablolar halinde verilmiştir.

BULGULAR

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi kazanımları ile ders kitapları hazırlık soruları ve değerlendirme sorularının taksonomik olarak karşılaştırılması sonucu elde edilen sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo4: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımları ile Ders Kitapları Hazırlık Soruları ve Değerlendirme Sorularının Taksonomik Olarak Karşılaştırılması

4. Sınıf	Sınıflama	N- %	Üniteler									
			1	2	3	4	5	6	7	8	T	
Kazanımlar	Bilişsel	N	3	4	7	6	5	4	4	3	36	
		%	50	67	88	89	85	80	100	75	78	
	Duyuşsal	N	3	2	1	1	-	1	-	1	9	
		%	50	33	12	11	-	20	-	25	20	
	Psikomotor	N	-	-	-	-	1	-	-	-	1	
		%	-	-	-	-	15	-	-	-	2	
Hazırlık Soruları	MEB	Bilişsel	N	4	6	5	7	6	3	6	4	41
			%	80	100	100	100	100	75	100	100	96
	Duyuşsal	N	1	-	-	-	-	1	-	-	2	
		%	20	-	-	-	-	25	-	-	4	
	Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
		%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Özel Yayın evi	Bilişsel	N	1	4	5	3	4	3	3	3	26
			%	25	100	100	60	100	100	75	75	79
		Duyuşsal	N	3	-	-	2	-	-	1	1	7
			%	75	-	-	40	-	-	25	25	21
		Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değerlendirme Soruları	MEB	Bilişsel	N	15	17	18	16	15	14	16	11	122
			%	68	100	100	88	100	94	100	92	92
	Duyuşsal	N	7	-	-	2	-	1	-	1	11	
		%	32	-	-	12	-	6	-	8	8	
	Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
		%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Özel Yayın evi	Bilişsel	N	17	23	29	19	24	19	18	27	176
			%	69	96	96	79	92	87	67	90	85
		Duyuşsal	N	7	1	1	5	2	3	9	3	30
			%	31	4	4	21	8	14	33	10	15
		Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			%	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 4 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılabılır:

- Sosyal Bilgiler Ders programındaki kazanımların % 78'i bilişsel gruba, % 20'si duyuşsal gruba ve % 2'si psikomotor gruba girmektedir.

		%	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Değerlendirme Soruları	Özel Yayınevi	Bilişsel	N	3	11	12	6	8	5	8	5	58	
			%	75	100	100	84	100	100	100	100	55	91
		Duyuşsal	N	1	-	-	1	-	-	-	-	4	6
			%	25	-	-	16	-	-	-	-	45	9
		Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
			%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	MEB	Bilişsel	N	18	18	13	16	10	17	14	15	121	
			%	100	100	100	100	100	94	87	100	97	
		Duyuşsal	N	-	-	-	-	-	1	2	-	3	
			%	-	-	-	-	-	6	13	-	3	
		Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
			%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Özel Yayınevi	Bilişsel	N	24	25	21	13	33	16	16	22	170		
		%	100	96	100	100	100	94	76	100	96		
	Duyuşsal	N	-	1	-	-	-	1	5	-	7		
		%	-	4	-	-	-	6	24	-	4		
	Psikomotor	N	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
		%	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Tablo 5 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılabılır:

- Sosyal Bilgiler Ders programındaki kazanımların % 78'i bilişsel, % 22'si duyuşsal alana girmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığına ait Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki hazırlık sorularının % 93'ü bilişsel alana, % 7'si duyuşsal alana girmektedir.
- Özel yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki hazırlık sorularının % 91'i bilişsel alana, % 9'u duyuşsal alana girmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığına ait Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki değerlendirme sorularının % 97'si bilişsel alana, % 3'ü duyuşsal alana girmektedir.
- Özel yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki değerlendirme sorularının % 96'sı bilişsel alana, % 4'ü duyuşsal alana girmektedir.

5. sınıfa ait bulgulara bakıldığında, kazanımların % 78'i bilişsel, % 22'si duyuşsal alana girmesine rağmen Hem MEB hem de özel yayınevine ait ders kitabındaki hazırlık sorularının neredeyse tamamı (MEB % 93, Özel Yayınevi %91) bilişsel alana girmekte yani hazırlık sorularıyla ünite kazanımları örtüşmemektedir. Hem MEB'in hem de özel yayınevini hazırlık sorularında kazanımlarda yer alan duyuşsal alana yeterince yer vermediği yani kazanımlarla hazırlık sorularının örtüşmediği söylenebilir.

Ders kitaplarındaki değerlendirme sorularında da benzer bir durum söz konusudur. Hem MEB hem de özel yayınevine ait değerlendirme soruları incelendiğinde iki ders kitabındaki değerlendirme sorularının da neredeyse tamamı bilişsel alana girmektedir (MEB % 97, Özel Yayınevi %96). Yani her iki ders kitabında da kazanımlarda yer alan duyuşsal alanla ilgili sorulara yeterince yer verilmemiş yani kazanımlarla değerlendirme soruları örtüşmemektedir.

Yapılan bu çalışma sonuçları Gazel ve Erol (2011) tarafından yapılan bir çalışmada ile uyumludur. Gazel ve Erol (2011) 7. sınıf kazanımları ve MEB'e ait öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler taksonomik olarak analiz edilmiş ve duyuşsal alana ait kazanım ve etkinliklerde eksiklikler tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İlköğretim 4. ve 5. Sosyal Bilgiler ünite kazanımlarıyla, ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler açısından örtüşüp örtüşmediğini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada yapılan analiz sonucunda 4.sınıf kazanımların % 78'i bilişsel gruba, % 20'si duyuşsal gruba ve % 2'si psikomotor alana girdiği, 5. sınıf kazanımların ise % 78'i bilişsel, % 22'si duyuşsal alana girdiği görülmüştür. MEB'e ait 4. ve 5. sınıf ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorularının özellikle duyuşsal alanda kazanımlarla örtüşmediği (MEB 4. sınıf hazırlık soruları %4 duyuşsal, 5. sınıf %7 duyuşsal ve değerlendirme soruları 4. sınıf %8 duyuşsal, 5. sınıf %3 duyuşsal); Kolukısa, Oruç, Akbaba, Dündar, (2008) tarafından hazırlanan özel yayınevine ait 4. sınıf ders kitabında duyuşsal alanla ilgili sorulara yeterli oranda yer verildiği (hazırlık soruları %21 duyuşsal ve değerlendirme soruları %15 duyuşsal); Gülcan, Bayram, Kılıç, Karakaya ve Midilli (2008) tarafından hazırlanan özel yayınevine ait 5. sınıf ders kitabında ise duyuşsal alanla ilgili sorulara yeterli oranda yer verilmediği (hazırlık soruları %9 duyuşsal ve değerlendirme soruları %4 duyuşsal) yani ders kitabındaki hazırlık ve değerlendirme sorularının programda yer alan kazanımlarla taksonomik olarak örtüşmediği görülmüştür.

Bu bulgular dikkate alındığında ders kitapları hazırlanırken Ders kitapları hazırlık ve ünite değerlendirme sorularının ünite kazanımları ile taksonomik olarak örtüşmesine dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ATA, B., (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Öztürk, C. (Ed.), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- DEMİREL, Ö. (2004). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. 7. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- DEMİREL, Ö. (2009). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Öğretme Sanatı**. Genişletilmiş 10. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- ERKUL, H. (2008). 21. Yüzyılda Eğitimde Olması Gerekenler, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, 100, 91.
- GAZEL, A.A.& EROL, H. (2011). İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Kazanımların Taksonomik Açıdan Değerlendirilmesi. **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**, 5(2), 202-222.
- GÜLCAN, M.G., BAYRAM, Ö., KILIÇ, Z., KARAKAYA, F.M.& MİDİLLİ, M. (2008). **İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**. Ankara: Koza Yayınları.
- KAPTAN, F. (1999). **Fen Bilgisi Öğretimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- KOLUKISA, E. A., ORUÇ, Ş., AKBABA, B.& DÜNDAR, H. (2006). **İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**. Ankara: A Yayınları.
- KARAGÖZ, D., TEKEREK, M., KAYA, N., AZER, H., ALIÇ, M. D., YILBAT vd.(2008). **İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ÖZDEN, Y. (2005). **Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- SENEMOĞLU, N. (2009). **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**. 14. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- SERTÇELİK, Ö. (2007). Bilişsel, Uyuşsal ve Devimsel Kazanımlar ve Alt Basamakları Hakkında Rapor ve Ders Planı İncelemesi, <http://mail.baskent.edu.tr/~20397227/portfolyo/Kazanimlariinceleyelim.pdf> (E.T. 17.08.2009).
- SÖNMEZ, V. (2008). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara:Anı Yayıncılık.
- SÖNMEZ, V. (2009). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÖZER, E., (1998), Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Can, G. (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1064.
- YAŞAR, Ş., (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. **Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı** (s. 329–342), Ankara: Sim Matbaası.
- YILMAZ, A. & MORGİL, F.İ. (1999). Kimya Öğretmenliği Öğrencilerinin Laboratuvar Uygulamalarında Kullandıkları Laboratuvarların Şimdiki Durumu ve Güvenli Çalışmaya İlişkin Öğrenci Görüşleri. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 15: 104-109